

Not e.

La desvellirea bustului lui Topîrceanu.

Duminică 5 Decembrie 1937 s'a făcut desvălirea bustului marelui poet G. Topîrceanu, în grădina Copou din Iași. Deși tot timpul a plouat cu încăpăținare, ieșenii au venit în mare număr, ținînd să-și arate pînă la capăt iubirea lor pentru poetul baladelor vesele și triste. Intr'o atmosferă tristă — care amintea insistent prea timpuria dispariție a poetului, — s'a făcut desvălirea bustului în prezența d-lui Victor Iamandi — Ministrul cultelor și al artelor — de față fiind toată intelectualitatea Iașului.

Cu acest prilej d. M. Sadoveanu, prietenul de-o viață întregă a lui Topîrceanu, a scris în ziarul „Dimineața” următorul articol :

La desvălirea bustului lui Topîrceanu.

Cobora pe Topolog,
Printre munți, la vale,
Și la umbra unui stog
S'a oprit din cale.

În ce lună ? în ce an ? —
Anii curg ca apa..

Aceste versuri din cea mai pătrunzătoare poezie a lui Topîrceanu — *Balada Morții* — cuprind în veninul lor ager însuși destinul poetului, însuși destinul meu și al domniilor voastre. Toți ne oprim din cale cînd ornicul vieții stă, ne plecăm fruntea spre mama noastră pulberea, și după aceea deasupra globului, pe locul unde am fost statornici o clipă, rămîne întrebarea așa de tristă :

În ce lună ? În ce an ?

„Anii curg ca apa” peste raza fugară a existenții noastre, peste vi-suri, peste zădărnicii. Numai un umorist, cum a fost Topîrceanu, putea să aibă în el și să valorifice acest dureros sentiment al trecerii iremediabile. Inteligența lui așa de lucidă trebuia să zîmbească acestei amare tristeți. Trebuia să zîmbească nu atît pentru neputința noastră materială — viața însemnează neaparat moarte, după cum început însemnează numaidecît și sfîrșit —; trebuia să zîmbească pentrucă totuși inteligența umană a izbutit să găsească un punct de sprijin între două veșnicii.

Topîrceanu a făcut parte dintre acele naturi de elită care încearcă să dea un sens acestei vieți. Nu trăim numai pentru funcții organice și instincte. Avem o posibilitate de a ne elibera de această sclăvie, comunicînd cu nobleța umană a trecutului, lăsînd o parte din sforțarea noastră spirituală celor

care vor continua spirala de ascensiune. Mai cu samă în vremuri de coborîre a umanității pînă la animalitatea primară, cum sînt vremurile de față, chemările la datorie a acelor care cred într'un destin de îmbunătățire a omului trebuie să ne fie deosebit de scumpe. Zimbetul lui nobil încerca să fie o sfidare sîrșitului brutal care a pus între el și noi o despărțire pre timpurie.

Prietenul nostru a avut dreptate să zimbească și să creadă. N'a murit întreg și-l vom avea încă între noi pînă ce se va așeza deasupra noastră întrebarea înfricoșată din „Balada Morții”. Vă rămînea după aceia și între alții care vor veni după noi și care, în timpul lor tot așa de scurt, vor simți sunînd cu dulceață în inima lor versurile acestui mare poet.

* * *

La solemnitatea desvelirii bustului, după serviciul religios săvîrșit de preotul *Gheorghiu*, au fost ținute următoarele cuvîntări :

Cuvîntarea d-lui prof. dr. Gr. T. Popa.

Ne-am adunat azi pentru a împlini o datorie față de noi înșine și față de cei cari vor veni după noi. De obicei se spune într'o ocazie ca aceasta că datoria se îndreaptă spre cel dispărut. Cred că ne-am înșela repetînd și noi această formulă obișnuită. Topîrceanu este azi în lumea spiritului, despărțit de contingențele materiale caracteristice viețuirii pe pămînt. Pentru el — reîntors în rezervorul de forță pură — datoria se arată ca o orientare obligatoare spre țeluri universale. Această datorie e a noastră și pentru noi.

Omenirea n'ar fi deosebită de o turmă inconștientă dacă i-ar lipsi orientările spre țeluri universale. Orientările spre scopurile zilnice de întreținere a vieții le are orice viețuitoare; dar țintirea spre etern o are numai omul și printre oameni, creatorii de bunuri spirituale o au în cea mai mare măsură. Asemenea creatori — ca Topîrceanu — străbat cu flacăra spiritului lor din suflet în suflet și fac dintr'o aglomerație de oameni o societate, un popor, o omenire. Ei leagă, solidarizează și organizează mulțimile, cărora le dau astfel un rost și o durată.

În tehnica modernă avem un mic aparat care ilustrează mai bine rolul forțelor străbătătoare în ordonarea puberilor infinit repetate. E un mic tubușor cu milioane de grunzurași de pilitură de fier într'însul. Grunzurii sînt cu tot felul de colțurări și cu diferite atingeri, întocmai ca mulțimile de oameni în rătăcirile lor pe pămînt. O asemenea pulbere este o imagine a haosului. Dar vine asupra ei deodată o undă electrică și milioanele de grunzuri ai pulberii informe se alătură, se țin unul de altul și fac un sistem închegat prin care trece fluidul invizibil, ca un curent străbătător de spațiu. Așa suntem și noi, fiecare în parte cîte un mic grăunte dintr'o pilitură de fier, cîte un nimic de neluat în samă cît sîntem izolați.

E deajuns să vie unda electrică potrivită și toți formăm un sistem, o închegare minunată gata să răspundem armonic la chemările eterne, la chemările universale. Marii poeți joacă rolul undelor electrice; și Topîrceanu a fost una: o undă îndeosebi de puternică și cu multe vibrații. El a trecut și va trece mereu prin sufletele romînilor, orientîndu-le și legîndu-le între ele, făcînd — împreună cu alții ca el — dintr'o pulbere umană un minunat coheror, sensibil la chemările universale, spre care ne îndreptăm destinul.

Dar pentru a putea trece prin sufletele noastre fluidul spiritual al unor creatori ca Topîrceanu, noi trebuie să pregătim aceste suflete, trebuie să le potrivim cu vibrațiile primite dela el. Și în micul tubușor, de care am pomenit, dacă vom pune grunzurași de sticlă în loc de pilitură de fier, unda electrică nu va trece și tubușorul va rămîne mut la toate chemările. Și nu noi trebuie să umplem sufletele noastre cu un conținut nepotrivit vibrațiilor pentru frumos ci să ieșim întru întîmpinarea undelor spirituale ale marilor creatori cu o minte largă și cu un suflet curat. Atunci opera poezilor își va putea împlini menirea, și ne va strînge pe toți la un loc într'o minunată plămuire sensibilă.

Reamintirea și cinstirea celor cari ne-au zguduit simțirea este un mijloc de pregătire a sufletelor pentru primirea undelor lor spirituale. De aceea ziceam că ne-am adunat aici pentru a împlini o datorie față de noi și nu față de Topîrceanu; e datoria punerii de acord a spiritelor noastre într'o vibrație comună, care să admită trecerea forței spirituale, care a fost Topîrceanu, prin noi toți și să ne lege cu putere de magnet care orientează.

Domnul Primar, vă rog, în numele comitetului de inițiativă, să primiți acest monument care reproduce în forma sa concretă pe una din cele mai mari forțe spirituale din cultura romînească.

Cuvîntarea d-lui Sandu Morcovescu-Teleajen.

Ministerul cultelor și artelor, precum și Direcțiunea Teatrului Național din Iași, își fac o mîndră și pioasă datorie, alăturîndu-se, prin mine, a celor prieteni și admiratori ai poetului Gh. Topîrceanu, cari, înțelegînd să-i păstreze vie amintirea în sufletul generațiilor din viitor, și-au luat nobila sarcină de a nemuri în bronz chipul marelui poet de curînd dispărut.

O strălucitoare Toamnă ce își purta biruința mantiei ruginii crenelată pe zări albastre, o Toamnă ce părea că izbutise să frîngă hotarele anotimpurilor, a îngenunțiat astă noapte în fața bustului încă nedesvelit al poetului, anticipînd coroana florilor recunoștinței pe care noi, ne pregăteam, cu emoție, să i-o aruncăm la picioare astăzi. Splendida Toamnă de pînă ieri, astă noapte, în loc de frunze de aur, a venit aici la Copou, să plîngă cu stropi grei de lacrimi calde. Pare să fie un adevăr în vorba poporului, care spune, că atunci cînd vremea se schimbă în oșun de a sărbători pe un dispărut, însemnează că acesta cu multă durere a părăsit viața, și-a părăsit prietenii.

Noi, contemporanii și prietenii poetului Topîrceanu, nu putem să-i aducem, o mai pioasă jerbă de cinstiri și laude decît, reamintindu-ne de toate darurile minunate pe care omul și poetul le-a lăsat moștenire simțirii și culturii romînești.

Cele mai de preț au fost splendid ciselatele lui versuri, fie originale, fie parodii, strînse în volumele: „Balade Vesele și Triste“, „Parodii Originale“, „Migdale Amare“.

Melodiile și vibrația interioară a acestor versuri, ritmul lor obsedant și haina bogată de imagini bătute în nestimatele celui mai autentic și original vestmint romînesc, nu vor muri niciodată.

Gîndul acelor prieteni și admiratori, cari au inițiat așezarea bustului lui Gheorghe Topîrceanu, aici, printre copacii bătrîni, și sub cerul vast dela Copou, a fost și cucernic și fericit... Pe aici și-a plimbat tristețile și visarea,

cu ani în urmă, marele înaintaş, ctitor de limbă şi suflet românesc Mihail Eminescu, pe aici şi-a purtat Gheorghe Topîrceanu paşii mărunţi şi visurile mari către casa ilustrului său prieten, tovarăş de vînaătoare şi popasuri cu împletiri de minunate poveşti, Mihail Sadoveanu,— aici era firesc să rămînă de strajă, pentru generaţiile ce vor veni, icoana, amintind numele unui poet trubadur.

Gheorghe Topîrceanu, încă din timpul vieţii, pătrunsese cu opera lui, adînc, în conştiinţa contimporanilor. Cîteva balade şi parodii îi purtau de ani şi ani o faimă deplin meritată dela un capăt la altul al ţării. Generaţii întregi de tineret, au recitat „Balada Chiriaşului grăbit“ a celui chiriaş care de teamă să nu se „fixeze“ rătăcea din gazdă în gazdă avînd drept avere un singur geamantan şi care tocmai atunci cînd părea mai vesel, frîngea sub unda de rîs o lacrimă de plîns :

Străine privelişti fugare
Voi nu ştiţi că 'n inimă port
O dulce mireasmă de floare,
Parfumul trecutului mort...

Generaţii întregi de cititori şi admiratori au fost fermecate de frumoşile inegalate ale „Rapsodiilor de Toamnă“. Cine, mai sonor şi mai induioşător de simplu, a reuşit, ca el să invieze în statul unui tablou autumnal, apropierea „Doamnei Cucurbitaceelor — zînă a melopeelor“?..

Dar de-odată, pe coline
Scade animaţia...
De mirare parcă-şi ţine
Vîntul respiraţia.

Sboară veşti contradictorii
Se 'ntretaie ştirile...
Ce e?... Ce e?... Spre podgorii
Toţi întorc privirile.

Iat-o !... Sus, în deal, la strungă
Aşternînd pămîntului
Haina ei cu trenă lungă
De culoarea vîntului.

S'a ivit pe culme Toamna,
Zâna melopeelor,
Spaîma florilor şi Doamna
Cucurbitaceelor...

Lung îşi flutură pe vale,
Ca 'ntr'un nimb de glorie,
Peste şolduri triumfale
Haina iluzorie.

Apoi pleacă mai departe
Pustiînd cărările,
Cu alai de frunze moarte
Să colînde zărilor.

Gîze, flori întîrziate !
Muza mea satirică
V'a 'nchinat de drag, la toate
Cîte-o strofă lirică.

Dar cînd ştiu c'o să vă 'ngheţe
Iarna mizerabilă,
Mă cuprinde o tristeţe
Iremediabilă...

Dar Topîrceanu nu a fost numai cîntăreţul anotimpurilor, cu „rapsodiile“ lui, de vară, de iarnă, cu „Noaptea de iarnă“, ori cu „Balada Popii din Rudeni“. Gheorghe Topîrceanu, a zugrăvit ca nimeni altul peisagiul sufletului nostru de ţărani şi de ciobani dăinuitori de mii de ani pe munţii, prin pădurile şi prin văile din jurul Carpaţilor. Să-l ascultăm în „Balada Munţilor“ cum urmăreşte pe „baciul“ ce străbate cu turmele „singuratiche poene“ :

După el, călcînd cu teamă,
 Merg tăcuții lui prieteni
 Prin sălbatică pripoare,
 Pe subt poale verzi de cetini...

 Iar cînd drumul se prăvăle
 Jos, la coasta povîrnită,
 Calcă baciul ca pe gratii
 Și-i strunește blind cu gura:
 — Cătinel, feciorii tații,
 Ca să n'o pornim de-a dura !...

II.

Astfel, turmă după turmă,
 Pleacă toamna dela stîni,
 Și rămîn pustii în urmă
 Munții singuri și bătrîni.

Astăzi ca și-odinioară,
 Cît s'afundă 'n vreme anii,
 Ei văzură cum coboară
 Pe cărări de plai ciobanii,
 Cînd pe soare, cînd pe ploaie,
 Vreme multă, fără număr,
 Cu căciula lor de oaie
 Și cu sarica pe umăr,
 A trecutului vii moaște
 Peste care vremea crește:
 Culmea verde mi-i cunoaște,
 Sîlîca sură mi-i iubește...
 Iar în urma lor, pe sară,
 Astăzi ca și alte dăți,
 Lungă liniște coboară
 Peste mari singurătăți.

Gheorghe Topîrceanu a cuprins în larg bogata lui inspirație și peisajii citadine și clocotul vieții celor umili peste care nu s'a sfîit să scuture puful diafan al satirei ca în „Noaptea de Mai”, cînd se adresează cizmarului sărman cu minunata strofă:

Sărman cîsmar!
 Ce demon te-a ursit să stai
 Pe trepedul tău barbar,
 În noaptea lîmpede de Mai ?...

Dar cite alte frumuseți nu ne-a dăruit autorul „Baladelor Vesele și Triste” și al „Parodiilor Originale” !...

Poetul, nu era numai un îndrăgostit al muzelor sprințare sau elegiace. O bogată cultură ajută neastîmpărul lui creator cu informații din cele mai variate domenii ale culturii umane. Colaboratorii revistelor „Viața Romînească” și „Insemnări ieșene”, pot fi martori, — amintindu-și discuțiile ședințelor săptămînale — cit erau de numeroase preocupările și cit de variate studiile și cercetările în domenii care nu aveau nimic comun cu arta poetică, ale lui Gh. Topîrceanu.

Maturitatea scrisului său, încerca de cîțiva ani să-l urce pe culmi noi și încă neatînse, în proza romînească.

După „Amintiri din luptele dela Turtucaia” și după „In ghiarele lor”, episodurile tragice și comice strînse în volumul „Pirin-Planina” veneau să facă dovada că Topîrceanu avea încă multe și mari biruinți de cîștigat pentru literatura romînească. Fragmentele din romanul „Minunile Sfîntului Sisoe”, ne făceau să bănuim apariția unei capo-d'opere a genului... Destinul a avut însă alte rînduiri, alte porunci pentru omul și scriitorul Topîrceanu. I-a înlînțuit cu brutalitate aripile, tocmai atunci cînd se pregătea pentru zboruri cit mai înalte. Asociindu-se acelor care în pioasă trudă și reculegere, au activat pentru imortalizarea în bronz a chipului celui ce a fost Gheorghe Topîrceanu, Ministerul cultelor și artelor, precum și Direcțiunea Teatrului din Iași, — instituții pe care omul Topîrceanu le-a servit cu vrednicie în viață — cinstindu-i astăzi memoria, înțelege să cinstească însăși cultura și artele romînești. Prin mine, atît d. Ministru al Artelor, Victor

Iamandi, cît și comitetele de direcție ale Teatrului Național Iași, sărbătorind cu emoție pe poetul dispărut, salută călduros opera inițiatorilor de azi, cari au ținut să afirme, prin gestul lor, că Iașul — generos ca în toate vremurile, — știe să nu uite a-și cinși cîntăreții.

Cuvîntarea d-lui Osvald Racoviță.

D-l Osvald Racoviță, primarul orașului, arată că anul trecut cu prilejul comemorării „Junimei” și-a luat angajamentul de a immortaliza în bronzuri pe marii cărturari și poeți ieșeni care merită recunoștința generației de astăzi. Nicăieri decît în grădina Copou nu e un loc mai bun pentru aceste busturi.

D-l Racoviță mulțumește comitetului grație căruia bustul lui Topîrceanu a putut fi astăzi desvelit, bust care reprezintă recunoștința la care se asociază toată lumea.

Doresc ca în acest for, unde vom așeza și alte busturi pe lângă acelea ale lui Mihail Eminescu, Ion Creangă și Gh. Topîrceanu, toți cărturarilor și scriitorii de mine să găsească izvor de inspirație cu care să îmbogățească tezaurul culturii românești.

D-l primar Racoviță ia în primire bustul arătînd că Iașul, orașul tradiției culturale, îl va păstra cu recunoștință.

* * *

Situația de pînă azi a fondului subscris pentru ridicarea bustului lui Topîrceanu :

Subscriși :	74.575 lei		
Incasați :	71.575 „		
Cheltuiți :	4.000 „	cu chitanță Paul Otto din 25.VI.957	} Pentru o cruce de piatră care s'a pus la mormîntul lui Topîrceanu.
	4.000 „	„ „ „ I. Mateescu „ 15.X.957	
	27.000 „	„ „ „ I. Mateescu din 4.XI.957	} Pentru materialul de lucru, transportul și turnătul în bronz a bustului și pentru facerea soclului.
	10.000 „	„ „ „ I. Mateescu „ 7.XII.957	
	1.000 „	„ „ factura Brawo din 27.XI.927, pentru facerea invitațiilor și a plicurilor cu prilejul desvelirii bustului	
	50 „	„ timbre pentru invitațiile trimise.	
	<u>46.050 lei</u>		
Rămăși :	28.525 „		

Din suma aceasta se va face în primăvară o împrejmuire de beton la mormîntul poetului pentru care s'a prezintat un deviz de 12.000 lei (deviz Forgearini) și restul banilor va constitui începutul unui fond care să poarte numele de „Fondul G. Topîrceanu” din care să se dea în fiecare an cîte un mic premiu pentru cea mai bună lucrare literară.

Mulțămînd subscriitorilor cari ne-au ajutat să facem atît de repede un bust lui Topîrceanu, rugăm pe admiratorii poetului cari încă nu au contribuit să dea obolul lor pentru sporirea „fondului G. Topîrceanu”. Red.

Cuvinte răzlețe despre plastica din ultimii ani.

Precum aparatul dv. de radio — (dela care așteptați să vă delecteze cu efluvii de armonie) — se pornește, cîteodată — din bun senin — să mitralizeze, să detune, să urle și să rîgîie, sub influența diverselor tulburări atmosferice, (inesisabile altfel pentru noi), — tot astfel și artistul (această